บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ยอมรับกันว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศขึ้นอยู่กับการลงทุนเป็นสำคัญ ซึ่งการพัฒนาเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่อง ต้องใช้เงินทุนจำนวนมากและติดต่อกัน โดยแหล่งที่มาของเงินทุนมี 2 แหล่ง คือแหล่งเงินทุนภายในประเทศ และแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศ สำหรับแหล่งเงินทุนภายในประเทศประกอบด้วย การออมภาคครัวเรือน การออมภาครัฐบาล และการออมภาครัฐวิสาหกิจ แหล่งเงินออมภายในประเทศมีความสำคัญต่อการลงทุน ทั้งนี้เนื่องจาก ถ้าหากเงินทุนภายในประเทศไม่เพียงพอหรือสอดคล้องกับระดับการลงทุนที่ต้องการ ทำให้จำเป็นต้องอาศัยเงินทุนจากภายนอกประเทศในรูปแบบการก่อหนี้ต่างประเทศ หรือการลงทุนจากต่างประเทศ ในประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่มักจะมีการออมภายในประเทศไม่เพียงพอกับความต้องการเงินทุนในประเทศทำให้ต้องพึ่งพาเงินทุนจากต่างประเทศซึ่งการพึ่งพานี้ก่อให้เกิดปัญหาตามมา เช่นปัญหาภาระผูกพัน ข้อผูกมัดต่างๆ จากประเทศเจ้าของเงินทุนทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไม่เป็นอิสระ ดังนั้นการพัฒนาเงินออมของประเทศให้มีเพียงพอต่อความต้องการเงินทุนของประเทศจึงมีความสำคัญ อันจะส่งผลให้การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นไปอย่างแท้จริง

สำหรับภาคครัวเรือน การออมถือเป็นการวางแผนทางการเงินอย่างหนึ่งที่จะทำให้ประชาชนรู้สึกถึงความมั่นคงในชีวิต เนื่องจากมีเงินเก็บไว้ใช้ยามจำเป็น โดยหากในอนาคตถ้าบุคคลไม่มีความจำเป็นต้องใช้เงิน หรือสามารถคาดการณ์ได้ว่าสามารถหารายได้สำหรับอนาคตได้แน่นอน การออมเงินจะไม่มีความจำเป็น แต่ในสภาพความเป็นจริงความไม่แน่นอนในชีวิตอาจเกิดขึ้นได้ทุกเมื่อ ดังนั้น บุคคลทุกคนจึงต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับสิ่งที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต ซึ่งการออมส่วนใหญ่มักจะอยู่ในรูปของเงินฝากกับธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน โดยได้รับดอกเบี้ยเป็นผลตอบแทน

โดยทั่วไปพฤติกรรมการบริโภคและการออมของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับรายได้ของแต่ละบุคคล โดยรายจ่ายและระดับการออมของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกันไปและจะมีการเปลี่ยนแปลงเมื่อระดับรายได้มีการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้การออมของบุคคลยังขึ้นอยู่กับผลตอบแทนที่จะได้รับจากการออม เช่น อัตราดอกเบี้ยจากการฝากเงิน อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนในกองทุนรวม หรือการลงทุนในหลักทรัพย์อสังหาริมทรัพย์

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

เมื่อพิจารณาสถานการณ์การออมและการลงทุนของไทย พบว่า การออมของประเทศไทย ในปี 2550 มีปริมาณ 2,704.23 พันล้านบาทหรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 31.9 ของ GDP สำหรับการลงทุนของประเทศไทยนั้นมีมูลค่า 2,257.93 พันล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 26.6 ของ GDP แสดงให้เห็นว่าการออมของประเทศมีสูงกว่าการลงทุน

กราฟที่ 1.1 มูลค่าการออม การลงทุนและ ช่องว่างการออม-การลงทุน

หน่วย : ล้านบาท

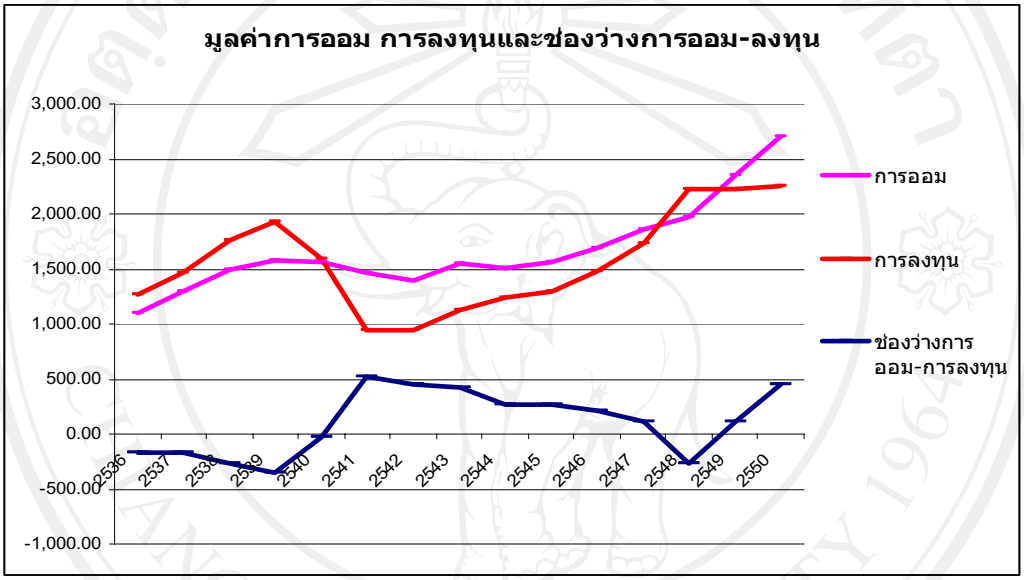

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เมื่อพิจารณาช่องว่างระหว่างการออมและการลงทุนพบว่า ก่อนช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 ระดับการออมน้อยกว่าการลงทุน เนื่องจากความต้องการในการลงทุนสูงทำให้การออมตามไม่ทันการลงทุน แต่หลังจากช่วงวิกฤติเศรษฐกิจระดับการออมมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องและสูงขึ้นกว่าระดับการลงทุน ซึ่งเป็นผลจากการกระตุ้นเศรษฐกิจของภาครัฐทำให้แนวโน้มการบริโภคและการออมมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1.1 แสดงอัตราการเจริญเติบโตของการออมและการลงทุน ปี พ.ศ. 2536-2550

ปี	การออม	การลงทุน
2536	14.43807	11.93738
2537	17.93996	15.3616
2538	15.61658	20.61834
2539	5.905573	9.420551
2540	-1.01746	-17.374
2541	-6.01354	-40.623
2542	-4.92641	0.489655
2543	10.75994	18.25774
2544	-2.93984	10.04524
2545	4.116116	4.8699
2546	8.141697	13.88548
2547	9.506333	17.67306
2548	6.108436	28.27446
2549	19.4419	-0.08053
2550	15.17633	1.32635

ที่มา :สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

หากพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของการออมและการลงทุนจะพบว่า การเจริญเติบโตของการออมมีอัตราการเจริญเติบโต โดยเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 7.48 ในขณะที่อัตราการเจริญเติบโตของการลงทุนโดยเฉลี่ยอยู่ที่ ร้อยละ 6.27 ซึ่งจะเห็นว่ามีการเจริญเติบโตโดยเฉลี่ยน้อยกว่าการออม แจ่อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาอัตราการเจริญเติบโตของการออมตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2536 จะพบว่าอัตราการเจริญเติบโตเพิ่มขึ้น และเริ่มลดลงในปีพ.ศ.2539 แต่กลับมาเพิ่มขึ้นอีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2545 โดยมีอัตราการเจริญเติบโตสูงสุดที่ ร้อยละ 19.44 ในปีพ.ศ. 2549 ก่อนจะลดลงมาที่ร้อยละ 15.18

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1.2 ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ และช่องว่างการออม-การลงทุนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ปี พ.ศ. 2536-2550

ปี	GDP (พันล้านบาท)	การออมต่อ GDP (ร้อยละ)	การลงทุนต่อ GDP (ร้อยละ)	ช่องว่างการออม-การลงทุนต่อ GDP (ร้อยละ)
2536	3,165.22	34.57	40.01	-5.44
2537	3,629.34	35.56	40.25	-4.69
2538	4,186.21	35.64	42.09	-6.45
2539	4,611.04	34.27	41.82	-7.55
2540	4,732.61	33.05	33.66	-0.61
2541	4,626.45	31.78	20.45	11.33
2542	4,637.08	30.14	20.50	9.64
2543	4,922.73	31.45	22.84	8.61
2544	5,133.50	29.27	24.10	5.17
2545	5,450.64	28.70	23.80	4.90
2546	5,917.37	28.59	24.97	3.62
2547	6,489.85	28.55	26.79	1.76
2548	7,087.66	27.73	31.47	-3.73
2549	7,816.48	30.04	28.51	1.53
2550	8,473.63	31.91	26.65	5.27

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หากเมื่อพิจารณาการออมแยกตามภาคเศรษฐกิจในปัจจุบัน พบว่า ภาคครัวเรือน มีสัดส่วนการออมสูงที่สุด คือ มีมูลค่า 423.53 หรือคิดเป็นร้อยละ 40.6 รองลงมาได้แก่ ภาครัฐซึ่งประกอบด้วยรัฐบาลและรัฐวิสาหกิจ ซึ่งมีมูลค่าการออม 470.31 และ 193.73 ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 23.81 และ 11.91 ตามมาด้วย กลุ่มธุรกิจ ซึ่งมีมูลค่าการออม384.72 หรือคิดเป็นร้อยละ 23.65 และหากพิจารณาถึงรูปแบบของการออมของครัวเรือนจะพบว่าส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของเงินสดและสินทรัพย์ของ การสะสมทุน เช่น บ้าน ที่ดิน พันธบัตร หุ้น ทองคำ เป็นต้น ซึ่งในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2549 อัตราการขยายตัวของค่าใช้จ่ายครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่าอัตราการขยายตัวของรายได้ ส่งผลให้อัตราการออมภาคครัวเรือนเฉลี่ยหดตัวลงจากปี 2547 ถึงร้อยละ 6.90 โดยทิศทางการออมของประเทศไทยในอนาคตน่าจะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะเดียวกันการลงทุนก็เพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน โดยในช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจเป็นต้นมา อัตราการออมรวมของประเทศขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 5.92 ต่อปี ขณะที่การลงทุนขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 11.13 ต่อปี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอัตราการขยายตัวของการออมมีน้อยกว่าการลงทุนแม้ว่ามูลค่าการออมรวมของประเทศจะมีมากกว่าการลงทุน แต่แนวโน้มการออมน่าจะไม่เพียงพอต่อการลงทุนในอนาคต จนอาจทำให้เกิดการขาดดุลการออมขึ้นอีกได้ดังเช่นในอดีต การขาดดุลการออมนี้ตามหลักเศรษฐศาสตร์จะส่งผลให้เกิดการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดในมูลค่าที่เท่ากับการขาดดุลเงินออมได้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ตารางที่ 1.3 แสดงปริมาณเงินออมจำแนกตามภาคเศรษฐกิจของประเทศไทย

ปี พ.ศ.	มูลค่าการออม (พันล้านบาท)						ดัดส่วน (ร้อยละ)					
	2545	2546	2547	2548	2549	2550 p	2545	2546	2547	2548	2549	2550 p
การออมสุทธิ	773.46	867.53	984.32	1038.28	1352.61	1626.97	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00
การออมสุทธิภาคเอกชน	385.22	411.98	508.87	535.18	718.94	1045.84	49.80	47.49	51.70	51.54	53.15	64.28
- ภาคครัวเรือน	214.53	250	319.53	328.74	423.53	661.12	27.74	28.82	32.46	31.66	31.31	40.64
- ภาคธุรกิจ	170.69	161.98	189.34	206.45	295.41	384.72	22.07	18.67	19.24	19.88	21.84	23.65
การออมสุทธิภาครัฐ	388.24	455.56	475.45	503.09	633.67	581.13	50.20	52.51	48.30	48.45	46.85	35.72
- ภาครัฐบาล	220.05	314.15	327.45	371.18	470.31	387.4	28.45	36.21	33.27	35.75	34.77	23.81
- ภาครัฐวิสาหกิจ	168.19	141.4	148	131.91	163.36	193.73	21.75	16.30	15.04	12.70	12.08	11.91

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

หากพิจารณาปริมาณเงินฝากของภาคครัวเรือนที่สถาบันการเงินต่างๆ พบว่าในปี 2550 มีปริมาณเงินฝากทั้งหมด 6,069.73 พันล้านบาท โดยพบว่า ปริมาณเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์มีมูลค่ามากที่สุด ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 4299.14 พันล้านบาท หรือคิดเป็นสัดส่วน ร้อยละ 70.83 รองลงมา คือ ปริมาณเงินฝากของธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ ซึ่งมีมูลค่า 562.29 พันล้านบาท และ 265.33 พันล้านบาท ตามลำดับ หรือ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 9.27 และ 4.37 ตามลำดับ

กราฟที่ 1.2 แสดงปริมาณเงินฝากจากภาคครัวเรือนของสถาบันการเงิน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 – 2550

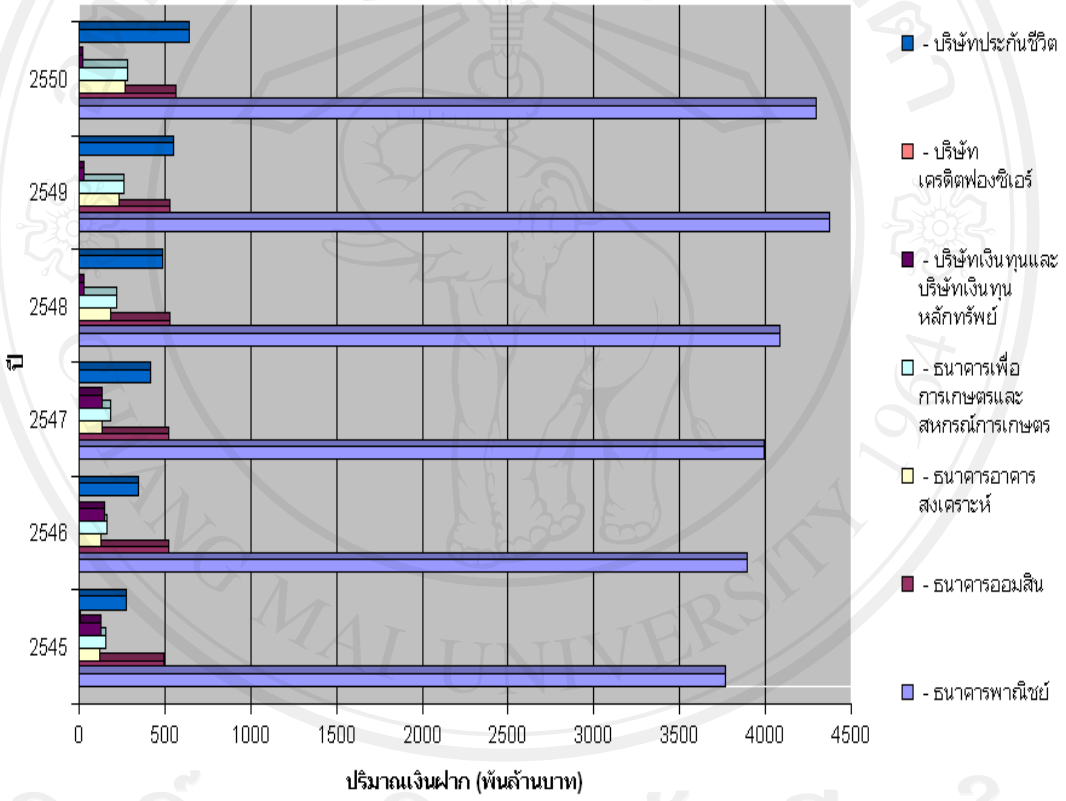

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

หากพิจารณาถึงความสำคัญของการออมในระดับประเทศ จะพบว่าเงินออมถือเป็นเงินทุนที่สำคัญต่อการลงทุนของประเทศ ซึ่งเป็นรากฐานและปัจจัยสำคัญที่กำหนดการลงทุนให้เศรษฐกิจของประเทศเจริญเติบโต สร้างเสถียรภาพและลดความผันผวนทางเศรษฐกิจได้ เนื่องจากการออมในระดับสูงจะทำให้การลงทุนในประเทศไม่ต้องอาศัยเงินทุนจากต่างประเทศมากนัก แม้เศรษฐกิจจะถดถอยก็สามารถพึ่งพาการออมในประเทศได้ ทำให้พัฒนาเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่อง และเมื่อพิจารณาถึงการออมของภาคครัวเรือนที่ผ่านทางสถาบันการเงินต่างๆ จะพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

นั้นให้ความสำคัญและสนใจกับการออมผ่านธนาคารพาณิชย์มากที่สุด ดังนั้นการให้ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เป็นตัวกำหนดการออมผ่านธนาคารพาณิชย์จะเป็นประโยชน์ประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจ สนับสนุนและจูงใจให้ภาคครัวเรือนมีการออมและการลงทุนเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนาการออมและการลงทุนในประเทศ และเพื่อช่วยพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

(1) เพื่อศึกษาลักษณะ และโครงสร้างการออมของประเทศไทย โดยเฉพาะการออมที่มาจากภาคครัวเรือน ที่ผ่านธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทย

(2) เพื่อศึกษาถึง ตัวแปรทางเศรษฐกิจที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการออม และรูปแบบการออมของภาคครัวเรือนของประเทศไทย

(3) เพื่อศึกษาถึงแนวโน้มของการออมของภาคครัวเรือนในประเทศไทย

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทราบถึง ตัวแปรทางเศรษฐกิจที่กำหนดการออมของครัวเรือน รูปแบบการออม วัตถุประสงค์ของการออม ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการออม นำไปสู่ข้อเสนอแนะแนวนโยบายที่รัฐควรดำเนินการเพื่อวางแผนในการส่งเสริม และการระดมเงินออมของครัวเรือนในประเทศไทย

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

การค้นคว้าอิสระในครั้งนี้ จะศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่กำหนดการออมของครัวเรือน ของประเทศไทย โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิรายไตรมาสระยะเวลา 40 ไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาสแรกของปีพ.ศ. 2542 ถึงเดือนไตรมาสที่ 4 ของปีพ.ศ. 2551 จากธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักนโยบายการออมและการลงทุน

1.5 นิยามศัพท์

ในการศึกษาการออมของครัวเรือนประเทศไทย มีคำนิยามศัพท์ที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ซึ่งตามคำจำกัดความของกองบัญชีประชาชาตินิยามดังนี้

(1) ภาคครัวเรือน หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปกินอยู่ และใช้สิ่งอุปโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพร่วมกันโดยจะรวมรายได้เข้าด้วยกันหรือไม่ก็ตาม และมีความเกี่ยวพันฉันท์ญาติหรือไม่ก็ได้ หรือบุคคลที่อยู่คนเดียวโดยไม่ได้กินอยู่ และใช้สิ่งอุปโภคบริโภคร่วมกับผู้อื่น ตลอดจน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ครอบคลุมไปถึงกิจการของเอกชน ที่ไม่เกี่ยวกับการเงิน ไม่ได้อยู่ในรูปบริษัท และสถาบันที่ไม่แสวงหากำไร เช่นสภากาชาด มูลนิธิ สมาคม สโมสร เป็นต้น

(2) การออมของครัวเรือน หมายถึง รายได้พึงใช้จ่ายของครัวเรือนหักด้วยภาษีเงินได้ และหักด้วยรายจ่ายของครัวเรือน (personal outlay)

(3) รายได้พึงใช้จ่าย หมายถึง รายได้รวมของครัวเรือนหักด้วยภาษีเงินได้และค่าธรรมเนียมต่างๆ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved